

РЕЦЕНЗІЯ

Ангелової Ангеліни Олегівни, докторки філософських наук, професорки,
професорки кафедри театрознавства Київського національного університету
театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого
на дисертацію Бенюка Богдана-Гордія Богдановича
**«Творчо-організаційні особливості функціонування українського театру в
часі російсько-української війни 2014–2024 років»,**
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
026 «Сценічне мистецтво»

1. Актуальність теми дослідження.

Різка зміна соціокультурної ситуації, спричинена трагічними подіями останніх років, спровокувала неочікуваний соціокультурний ефект. Коли через об'єктивні обставини занепадають чи втрачають можливості стандартизовані й перевірені методи керування культурою, актуальні за часів стабільного економічного й політичного розвитку, український театр парадоксальним чином демонструє неабиякий ресурс для самозбереження, адаптації до нових умов та навіть активного розвитку. Така витривалість українських митців, вміння працювати та творити в стресових умовах, жити повноцінним креативним життям в небезпечному середовищі шокує іноземних колег і спостерігачів. Водночас подібна життестійкість української культури, в тому числі й театральної-сценічної, стимулює розглядати цей феномен не лише в контексті самоорганізації громадянського суспільства, активного запиту українського народу на ствердження власної етномистецької ідентичності, а й вивчати оновлення механізмів функціонування театральних колективів.

Наукове висвітлення трансформацій українського театру протягом останнього десятиліття є складним викликом для дослідників, адже вони є суб'єктивними учасниками цього процесу. З іншого боку, сучасне театрознавство вже має величезну потребу в фіксації об'єктивних змін

функціонування українського театрального мистецтва, в попередній аналітиці та прогнозуванні певних варіантів майбутнього української сценічної культури.

Тому цілком природно, що тема «Творчо-організаційні особливості функціонування українського театру в часі російсько-української війни 2014–2024 років» є надзвичайно перспективною, й заявлена проблематика не втратить своєї значущості ще багато років поспіль. Тож, представлена до захисту дисертаційна праця Бенюка Богдана-Гордія Богдановича, безумовно, має характер актуальної та своєчасної наукової розвідки.

2. Наукова новизна результатів дисертації безпосередньо пов'язана з актуальністю теми дослідження та полягає у тому, що вперше предметом розгляду стали творчо-організаційні процеси в українському театрі від початку Євромайдану та військового вторгнення РФ у 2014 р. Дисертантом здійснено обґрунтовану, обумовлену історико-політичними та соціокультурними факторами періодизацію обраного часового проміжку, виокремлено три стадії розвитку українського театру останнього десятиліття: 2014 – 11 березня 2020 р., 12 березня 2020 р. – 23 лютого 2022 р., від 24 лютого 2022 до сьогодні; проаналізовано проєктну діяльність у сфері театрального мистецтва, в тому числі й під егідою УКФ; виявлено причини, тенденції та закономірності процесів релокації українських колективів і окремих театральних діячів; проведено історичні паралелі переміщення українських театрів протягом Другої світової війни; виявлено зміни в репертуарній політиці сучасного українського театру під час війни з огляду на загальну деколонізацію української культури тощо.

Таким чином, результати дослідження є важливим надбанням для наукової спільноти у вивченні та фіксації сучасного театрального процесу в Україні.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у систематизації та інтерпретації матеріалів, фактів, даних, які розкривають історичні, теоретичні, організаційні та практичні аспекти розвитку театрального мистецтва періоду 2014–2024 рр. Введені до наукового обігу нові матеріали дають можливість поглибленого розгляду панорами функціонування театру в Україні 2014–

2024 років. Важливим досягненням роботи є наголос на об'ємному міждисциплінарному дискурсі, адже розробка теми та публікація отриманих результатів стимулює як наукове, так і широке публіцистичне обговорення проблем функціонування українського театру від початку російсько-української війни.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування в педагогічній та науковій діяльності, зокрема при викладанні навчальних дисциплін, що входять до освітніх програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня факультету театального мистецтва КНУТКиТ імені І. К. Карпенка-Карого, а також в інших закладах мистецької освіти. Також результати дисертаційного дослідження будуть у нагоді при написанні наукових та енциклопедичних статей, дипломів, дисертацій, довідників, підручників і т. ін.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість основних положень і висновків дисертації обумовлена ґрунтовним опрацюванням теоретичних і фактологічних джерел, достовірністю наведених даних, доведеною самостійністю виконання дослідження.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

У процесі наукового пошуку використано комплекс підходів і методів – як загально-наукових, так і спеціальних, обраних відповідно до дослідницького напрямку теми (системний, історико-порівняльний, хронологічний, соціокультурної детермінації та ін.). Обрана методологія є доречною і функціональною, про що свідчать отримані результати дослідження. Поставлені наукові завдання виконані.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Дисертантом Бенюком Богданом-Гордієм Богдановичем представлено достатню кількість наукових публікацій у фахових періодичних фахових виданнях України та публікацій у збірниках опублікованих матеріалів наукових конференцій. Оприлюднення основних положень дисертації є достатньо повним, відображає головні ідеї та отримані результати дослідження.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура дисертації є логічною та відображає системно-структурний підхід до вивчення й висвітлення теми дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатку з науковими працями, де опубліковані основні наукові результати дисертації, а також посилання на апробацію матеріалів дисертації. Зміст дисертації розкривається послідовно та обґрунтовано. Висновки свідчать про досягнення мети і розв'язання поставлених завдань.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності. Висновки рецензента підкріплено електронною перевіркою дисертації на плагіат. Використані ідеї та факти оформлено автором наукового дослідження згідно з відповідними стандартами цитування та посилання. Список використаних джерел цілковито відповідає змісту дисертаційної роботи.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. У тексті дисертаційної роботи присутні деякі несуттєві коректорські неточності: новітніх менеджментських механізмах (с. 5), проєктній експериментальні діяльності (с. 6), історичко-політичні обставини (с. 45) та багато інших. Проте принциповим є правильне наведення прізвищ цитованих українських дослідників, приміром, Олександр Миколайович Семашко, співавтор видання «Глядач і театр: соціодинаміка взаємовідносин» (2006) двічі

прописаний як Самашко, оглядачка Мар'яна Семенишин на с. 67 позначена як М. Семенишина і т. п.

2. Безумовно позитивним є той факт, що дисертантом опрацьовано великий обсяг джерел як теоретичного, так і фактологічного характеру. Водночас є очевидним, що автор дослідження зосередився переважно на україномовних текстах. Навіть описуючи запропоновані за кордоном методології управління проєктами Waterfall (водоспадний, каскадний підхід) та Agile (інтеративний, покроковий підхід) на с. 55-56, дисертант посилається на вторинні джерела: Рибалко, 2025, с. 45, Лаба, Гринів & Артюшок, 2024, с. 518 та ін. З праць, надрукованих іноземними мовами, наведено тільки текст Г. Веселовської «Living in the War: The Ukrainian Theatre Since the Russian Invasion». Водночас лише побіжний пошук по темі роботи видає доволі великий перелік іншомовних статей, які досліджують стан українського театру після повномасштабного вторгнення РФ, наприклад: А. Шопін і Ю. Бентя «Ukrainian Theater After the Full-Scale Russian Invasion: A New Reading of Canonical Plays»; стаття в Guardian Шарлотти Хіггінс (<https://www.theguardian.com/world/2025/jul/01/shakespeare-festival-ukraine-ivano-frankivsk>), огляд німецькою мовою нових українських постановок, тем і форм, які виникли після 2022 р. «Theatres of War: How Ukrainian Playwrights Confront the Invasion» (<https://www.iti-germany.de/journal/theater-im-schatten-von-krieg-und-krise>). Також є численні дослідження діяльності українських театралів у Польщі, інтеграції українських проєктів у польські культурні інституції та роль театру як форми культурного спротиву, наприклад стаття Роберта Бороха (<https://www.qeios.com/read/M7ADD1/pdf>).

Тобто наголошений у теоретичній частині дисертації системний підхід до вивчення сучасного українського театру мусить бути підкріплений ставленням до театрального процесу як до *відкритої системи*, що передбачає аналіз «зовнішнього» погляду зарубіжних колег на наявну творчість українських діячів сценічного мистецтва, а також вивчення публікацій іноземними мовами за кордоном українських дослідників і учасників театрального процесу.

3. Деякі ключові слова, наведені в анотації дисертації, занадто широко охоплюють об'єкт дослідження та не конкретизують її предметне поле. Зокрема, в одному переліку бачимо ключові слова «український театр», «театральне мистецтво», «сучасний театр», «театр». Також ключові слова на кшталт «художня творчість», «художня критика», на наш погляд, краще звужити (приміром, не художня, а «театральна критика»).

Варто зауважити, що виявлені недоліки мають більш формальний характер, загалом не знижують якість поданого до захисту наукового дослідження Бенюка Богдана-Гордія Богдановича, лише додатково підкреслюють актуальність і перспективність подальших наукових розвідок з означеної проблематики.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації.

У підсумку можна обґрунтовано стверджувати, що дисертація Бенюка Богдана-Гордія Богдановича «Творчо-організаційних особливості функціонування українського театру в часі російсько-української війни 2014–2024 років» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні відповідно до вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 026 Сценічне мистецтво.

Рецензент:

докторка філософських наук, професорка,

професорка кафедри театрознавства

Київського національного університету

театру, кіно і телебачення

імені І. К. Карпенка-Карого

А. О. Ангелова

Підпис

ЗАСВІДЧУЮ

КАДРІВ

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ